

Urszula Wilczyńska
Neonila Szeszenia-Dąbrowska
Wojciech Sobala

CHOROBY ZAWODOWE STWIERDZONE W POLSCE W 2009 r.

OCCUPATIONAL DISEASES IN POLAND, 2009

Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera, Łódź
Zakład Epidemiologii Środowiskowej

STRESZCZENIE

Wstęp: W doniesieniu przedstawiono podstawowe dane liczbowe o chorobach zawodowych stwierdzonych w 2009 r. **Materiał i metody:** Podstawą opracowania były „Karty stwierdzenia choroby zawodowej” wystawione przez stacje sanitarno-epidemiologiczne w 2009 r. i przesłane do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych. Dane przedstawiono z uwzględnieniem jednostek chorobowych, płci i wieku osób chorych, okresu narażenia w miejscu pracy na czynniki szkodliwe powodujące stwierdzoną patologię oraz w zależności od działów gospodarki narodowej i województw. Zapadalność scharakteryzowano za pomocą współczynników obliczanych w stosunku do liczby zatrudnionych lub do liczby pracujących. **Wyniki:** W 2009 roku stwierdzono 3146 przypadków chorób zawodowych. Współczynnik zapadalności wynosił 29,9 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Najwyższą zapadalnością charakteryzowały się: choroby zakaźne lub pasożytnicze (8,4 na 100 tys.), pylice płuc (6 na 100 tys.) i przewlekłe choroby narządu głosu (5,9 na 100 tys.). U 78% osób z chorobą zawodową okres narażenia na czynnik szkodliwy wynosił co najmniej 20 lat. W przemyśle najwyższą zapadalność dotyczyła zatrudnionych w górnictwie i wydobywaniu (297,5 przypadków na 100 tys.). Województwem o najwyższej zapadalności było śląskie (54 przypadki na 100 tys. pracujących), a najniższy współczynnik odnotowano w mazowieckim (7,5 na 100 tys.). **Wnioski:** Liczba przypadków chorób zawodowych w stosunku do poprzedniego roku zmalała o 400, tj. o 11,3%, a współczynnik zapadalności o 13,8%. W liczbach bezwzględnych największy spadek odnotowano w chorobach narządu głosu (o 168 przypadków, tj. 23%). Med. Pr. 2010;61(4):369–379

Słowa kluczowe: choroby zawodowe, rejestr, zapadalność

ABSTRACT

Background: The aim of the paper was to present basic statistical data on occupational diseases diagnosed in 2009. **Material and Methods:** The work was based on the data compiled from “Occupational Disease Reporting Forms” received by the Central Register of Occupational Diseases in 2009. The data comprised information on nosologic units, gender and age of patients, and duration of occupational exposure to harmful agents responsible for the development of specified pathologies. These data were further classified by sectors of the national economy and voivodeships. The incidence was specified in terms of the number of cases in relation to paid employees or to employed persons. **Results:** The number of occupational diseases diagnosed in 2009 accounted for 3146 cases. The incidence rate was 29.9 cases per 100 000 paid employees. The highest incidence rates were noted for infectious and parasitic diseases (8.4/100 000), pneumoconioses (6.0) and chronic voice disorders (5.9). As many as 78% of patients affected by occupational diseases had been exposed to harmful agents for longer than 20 years. In industrial sectors of the national economy, the highest incidence rate was noted in mining and quarrying (297.5/100 000). Taking into account the geographic distribution of occupational diseases, the highest incidence was recorded in the Silesian and the lowest in the Mazovian voivodeships (respectively 54 and 7.5 cases per 100 000 employed persons). **Conclusions:** A decrease of 400 (11.3%) cases of occupational diseases and a decrease of 13.8% in their incidence rate over previous year were noted. The greatest drop in the number of cases was noted in infectious and parasitic diseases (of 168 cases, i.e. 23%). Med Pr 2010;61(4):369–379

Key words: occupational diseases, register, incidence

Adres autorów: Zakład Epidemiologii Środowiskowej, Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera,
ul. św. Teresy 8, 91-348 Łódź, e-mail: wies@imp.lodz.pl
Nadesłano: 31 marca 2010
Zatwierdzono: 21 kwietnia 2010

WPROWADZENIE

Proces stwierdzania choroby zawodowej jest obecnie uregulowany Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych (1) oraz Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 1 sierpnia 2002 r. w sprawie dokumentowania chorób zawodowych i skutków tych chorób (2).

Systematyczną statystykę chorób zawodowych prowadzi się w Polsce od 1971 r. Informacje o każdym stwierdzeniu choroby zawodowej przekazywane są do Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi ze stacji sanitarno-epidemiologicznych z terenu całego kraju. Powstaje w ten sposób bank danych, który w 1999 r. został zarejestrowany w Biurze Generalnego Inspektora Danych

Osobowych pod nazwą Centralny Rejestr Chorób Zawodowych. Obecnie obejmuje on ponad 303 000 przypadków.

Celem niniejszego doniesienia jest przedstawienie podstawowych danych o przypadkach patologii zawodowych zgłoszonych do Rejestru w 2009 r.

MATERIAŁ I METODY

W pracy przedstawione są dane o chorobach zawodowych stwierdzonych w 2009 r. i zgłoszonych przez stacje sanitarno-epidemiologiczne do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych.

W lipcu 2009 wszedł w życie nowy, zmodyfikowany wykaz chorób zawodowych (1). Dane za 2009 r. opracowane są jednak według jednostek chorobowych z poprzedniego wykazu (3), ponieważ obowiązywał on przez ponad 6 miesięcy ubiegłego roku i nawet choroby stwierdzone w drugim półroczu często były w nadsyłanych kartach statystycznych opisywane „starymi” nazwami i kodami.

W analizie uwzględniono informacje o płci i wieku osób, u których stwierdzono chorobę zawodową, przyczynach wywołujących patologię, długości trwania narażenia na czynniki szkodliwe w środowisku pracy oraz rodzaju działalności na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w wersji z 2007 r. Podano także współczynniki zapadalności na choroby zawodowe (na 100 tys. zatrudnionych oraz na 100 tys. pracujących). Do ich obliczenia przyjęto najnowsze dane, tj. za rok 2008 (3). Liczby zatrudnionych i pracujących w poszczególnych sekcjach PKD oszacowano na podstawie aneksu w roczniku.

WYNIKI

Choroby zawodowe według jednostek chorobowych

W 2009 r. stwierdzono w Polsce 3146 przypadków chorób zawodowych. Najliczniej rozpoznawane były choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa — 888 przypadków, tj. 28,2% ogółu chorób zawodowych. Zdecydowanie przeważała tu borelioza, z liczbą 664 przypadków, stanowiąc 74,8% tej grupy. U 130 osób rozpoznano wirusowe zapalenie wątroby (14,6% wszystkich chorób zakaźnych), w 99 przypadkach było to wzw typu C, a w 31 — typu B. Orzeczono 60 przypadków gruźlicy pochodzenia zawodowego, co stanowi 6,8% wszystkich chorób zakaźnych.

Drugą grupą pod względem liczebności przypadków były pylice płuc — 634 przypadki (20,2% ogółu patologii

zawodowych). Dominowały pylice górników kopalń węgla z liczbą 408 przypadków (64,3% w tej grupie), pylica krzemowa — 106 przypadków (16,7%) i pylica azbestowa — 92 przypadki (14,5%).

Na trzecim miejscu znalazły się przewlekłe choroby narządu głosu spowodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym — 623 przypadki (19,8%). Dominowały tu niedowłady mięśni wewnętrznych krtani — 386 stwierdzeń (62,0% w tej grupie), i wtórne zmiany przerostowe fałdów głosowych — 202 przypadki (32,4%).

Kolejną grupą był obustronny trwały ubytek słuchu typu ślimakowego — 261 przypadków, co daje 8,3% wszystkich chorób zawodowych.

Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego stwierdzono u 161 osób (5,1% wszystkich przypadków). W 151 przypadkach był to zespół cieśni w obrębie nadgarstka (93,8% w tej grupie), a w 10 — zespół rowka nerwu łokciowego (6,2%).

Łączny udział pięciu wymienionych grup patologii wynosił 81,6% wszystkich chorób zawodowych (ryc. 1). Pozostałe jednostki chorobowe zgłaszane były z częstością nieprzekraczającą 3,5%.

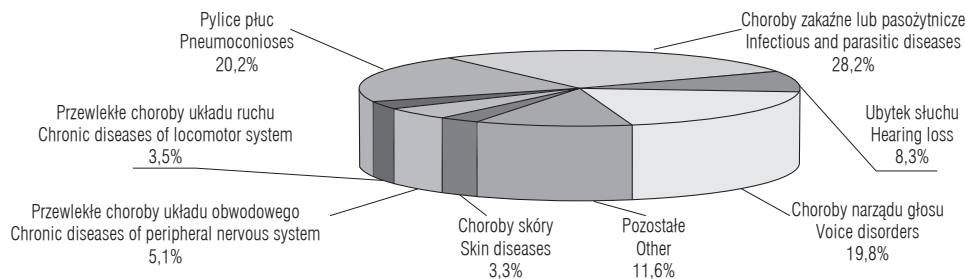
Przewlekłe choroby układu ruchu z liczbą 110 przypadków znalazły się na szóstym miejscu, stanowiąc 3,5% ogólnej liczby chorób zawodowych. Największy udział w tej grupie (40,9%) miało przewlekłe zapalenie nadkłykcia kości ramiennej.

Nieco mniej liczną kategorią były choroby skóry — 104 przypadki (3,3%), przy czym w 89 przypadkach (85,6% tej grupy) były to alergiczne kontaktowe zapalenia skóry.

Odnotowano 95 przypadków nowotworów, w tym 87 kwalifikowanych w grupie 17. (nowotwory złośliwe powstałe w następstwie działania czynników występujących w środowisku pracy, uznanych za rakotwórcze u ludzi) oraz 8 przypadków w grupie 16. (tj. spowodowanych promieniowaniem jonizującym). Wśród tych pierwszych jako czynnik przyczynowy najczęściej wymieniano azbest (54 przypadki) i WWA (11 przypadków), a najliczniejsze były raki płuca (49 przypadków) i międzybłoniaki opłucnej (17 przypadków). W nowotworach złośliwych spowodowanych narażeniem na promieniowanie jonizujące odnotowano dwa umiejscowienia — płuco (7 przypadków) i trzon macicy (1 przypadek).

Stwierdzono 85 przypadków zespołu wibracyjnego (2,7% wszystkich chorób). Dominowały w nim zmiany kostno-stawowe, które występowały u 40 osób (47,1% w tej grupie), zaburzenia o charakterze mieszanym u 25 osób (29,4%), a zmiany naczyniowo-nerwowe stwierdzono u 20 osób (23,5%).

Ogółem: 3146 przypadków
Total: 3146 cases

Ryc. 1. Choroby zawodowe w Polsce w 2009 r.
Fig. 1. Occupational diseases in Poland, 2009.

U 52 osób rozpoznano astmę oskrzelową (1,7%), alergiczny nieżyt nosa orzeczony został u 37 osób (1,2%), choroby opłucnej lub osierdza spowodowane pyłem azbestu u 30 osób (1,0%) a choroby układu wzrokowego u 22 osób (0,7%).

Odnotowano 14 przypadków (0,4% wszystkich chorób) ostrych i przewlekłych zatruc substancjami che-

micznymi lub ich następstw. Czynnikiem przyczynowym 4 zatruc był ołów. Inne substancje powodowały po jednym przypadku zatruc (tab. 1). Zatruciom ostrym, tzn. takim, których objawy wystąpiły po narażeniu nieprzekraczającym jednej zmiany roboczej, uległy 4 osoby. Udział każdej z pozostałych patologii zawodowych nie przekraczał 0,4%.

Tabela 1. Choroby zawodowe w Polsce w 2009 r. według jednostek chorobowych
Table 1. Occupational diseases by nosologic units, Poland, 2009

Choroby zawodowe Occupational diseases	Przypadki Cases n	Współczynnik na 100 000 zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees	Współczynnik na 100 000 pracujących Rate per 100 000 employed persons
Ogółem / Total	3 146	29,9	22,4
Zatrucia ostre albo przewlekłe lub ich następstwa / Acute and chronic intoxications and their sequels	14	0,1	0,1
Gorączka metaliczna / Metallic fever	1	0,0	0,0
Pylice płuc / Pneumoconioses	634	6,0	4,5
Choroby opłucnej lub osierdza wywołane pyłem azbestu / Diseases of pleura or pericardium induced by asbestos dust	30	0,3	0,2
Przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli / Chronic obstructive bronchitis	13	0,1	0,1
Astma oskrzelowa / Bronchial asthma	52	0,5	0,4
Zewnętrzne alergiczne zapalenie pęcherzyków płucnych / Extrinsic allergic alveolitis	11	0,1	0,1
Ostre uogólnione reakcje alergiczne / Acute general allergic reactions	1	0,0	0,0
Byssinoza / Byssinosis	-	0	0
Beryloza / Berylliosis	1	0,0	0,0
Choroby płuc wywołane pyłem metali twardych / Lung diseases induced by hard metals dust	-	0	0,0
Alergiczny nieżyt nosa / Allergic rhinitis	37	0,4	0,3
Zapalenie obrzękowe krtani o podłożu alergicznym / Oedematous laryngitis induced by allergy	-	0	0

Tabela 1. Choroby zawodowe w Polsce w 2009 r. według jednostek chorobowych — cd.
Table 1. Occupational diseases by nosologic units, Poland, 2009 — cont.

Choroby zawodowe Occupational diseases	Przypadki Cases n	Współczynnik na 100 000 zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees	Współczynnik na 100 000 pracujących Rate per 100 000 employed persons
Przedziurawienie przegrody nosa / Nasal septum perforation	2	0,0	0,0
Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	623	5,9	4,4
Choroby wywołane działaniem promieniowania jonizującego / Diseases caused by ionizing radiation	9	0,1	0,1
Nowotwory złośliwe / Malignant neoplasms	87	0,8	0,6
Choroby skóry / Skin diseases	104	1,0	0,7
Przewlekłe choroby układu ruchu / Chronic diseases of locomotor system	110	1,0	0,8
Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	161	1,5	1,1
Ubytek słuchu / Hearing loss	261	2,5	1,9
Zespół wibracyjny / Vibration syndrome	85	0,8	0,6
Choroby wywołane pracą w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego / Diseases induced by work under increased atmospheric pressure	–	0	0
Choroby wywołane działaniem wysokich, albo niskich temperatur otoczenia / Diseases induced by high or low temperature of environment	–	0	0
Choroby układu wzrokowego / Diseases of visual system	22	0,2	0,2
Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	888	8,4	6,3

Choroby zawodowe w Polsce w 2009 r. w porównaniu z rokiem poprzednim

W 2009 r. liczba nowo stwierdzonych chorób zawodowych w porównaniu do 2008 r. spadła o 400 przypadków tj. o 11,3% (5). W liczbach bezwzględnych największy spadek odnotowano w przewlekłych chorobach narządu głosu (o 186 przypadków, co daje wskaźnik spadku o 23%), w chorobach zakaźnych lub pasożytniczych (o 68 przypadków, tj. 7,1%) i w pylicach płuc (o 63 przypadki, tj. 9%).

Największy wzrost liczby przypadków (o 21, tj. o 8,7%) w stosunku do roku ubiegłego dotyczył ubytku słuchu.

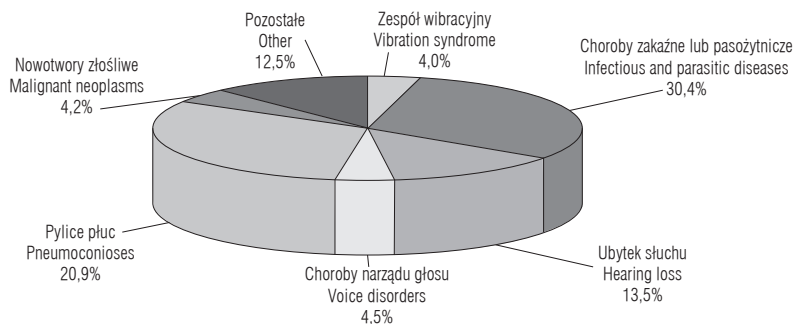
Choroby zawodowe w zależności od płci, stażu pracy w narażeniu i wieku w chwili rozpoznania

W strukturze chorób zawodowych w 2009 r. według płci, analogicznie do lat poprzednich, przeważali mężczyźni, u których stwierdzono 1906 przypadków chorób zawodowych, tj. 60,6% ich ogółu. Najczęściej

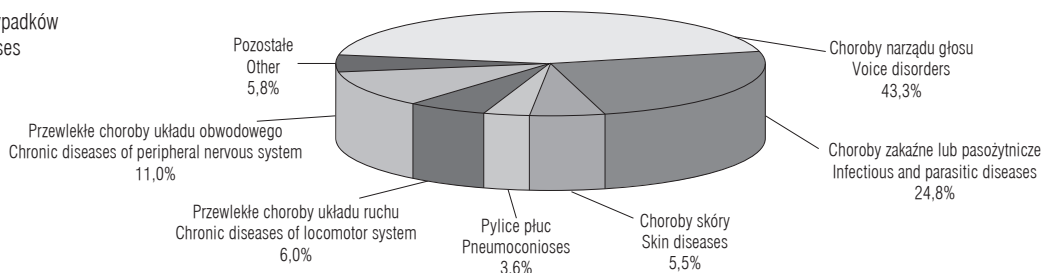
stwierdzanymi patologiami pochodzenia zawodowego były u mężczyzn pylice płuc (30,9%) i choroby zakaźne lub pasożytnicze (30,4%), a u kobiet — schorzenia narządu głosu (43,3%) i choroby zakaźne lub pasożytnicze (24,8%). Strukturę chorób zawodowych mężczyzn i kobiet obrazuje rycina 2.

Mężczyźni stanowili większość wśród osób z rozpoznaniem pylicy, choroby zakaźnej lub pasożytniczej, ubytku słuchu, zespołu wibracyjnego, nowotworu złośliwego, astmy oskrzelowej, choroby opłucnej lub osierdzia wywołanej pyłem azbestu, alergicznego nieżyty nosa, zatrucia, choroby wywołanej promieniowaniem jonizującym, choroby układu wzrokowego, zewnątrzpochodnego zapalenia pęcherzyków płucnych. Z kolei tylko u mężczyzn rozpoznano przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli oraz po 1 przypadku gorączki metalicznej i berylozy (tab. 2). Większy udział kobiet zaznaczył się natomiast w chorobach narządu głosu, obwodowego układu nerwowego, układu ruchu i skóry. Tylko u 1 kobiety stwierdzono ostrą uogólnioną reakcję alergiczną (tab. 3).

Mężczyźni: 1906 przypadków
Males: 1906 cases

Kobiety: 1240 przypadków
Females: 1240 cases

Ryc. 2. Choroby zawodowe wśród mężczyzn i kobiet w Polsce w 2009 r.
Fig. 2. Occupational diseases among males and females in Poland, 2009.

Tabela 2. Choroby zawodowe stwierdzone w większości u mężczyzn w Polsce w 2009 r.
Table 2. Categories of occupational diseases more frequent among males, Poland, 2009

Jednostka chorobowa Nosologic units	Ogółem Total n	Mężczyźni Males	
		n	%
Pylice płuc / Pneumoconioses	634	589	92,9
Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	888	580	65,3
Ubytek słuchu / Hearing loss	261	257	98,5
Nowotwory złośliwe / Malignant neoplasms	87	80	91,9
Zespół wibracyjny / Vibration syndrome	85	77	90,6
Astma oskrzelowa / Bronchial asthma	52	33	63,5
Choroby opłucnej i osierdzia wywołane pyłem azbestu / Diseases of pleura or pericardium induced by asbestos dust	30	26	86,7
Alergiczny nieżyt nosa / Allergic rhinitis	37	23	62,2
Choroby układu wzrokowego / Diseases of visual system	22	16	72,7
Przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli / Chronic obstructive bronchitis	13	13	100,0
Zatrucia ostre albo przewlekłe lub ich następstwa / Acute and chronic intoxications and their sequels	14	12	85,7
Choroby wywołane działaniem promieniowania jonizującego / Diseases caused by ionizing radiation	9	8	88,9
Zewnątrzpoходne zapalenie pęcherzyków płucnych / Extrinsic allergic alveolitis	11	6	54,5
Gorączka metaliczna / Metallic fever	1	1	100,0
Beryloza / Berylliosis	1	1	100,0

Tabela 3. Choroby zawodowe stwierdzone najczęściej u kobiet w Polsce w 2009 r.
Table 3. Occupational diseases more frequent among females, Poland, 2009

Jednostka chorobowa Nosologic units	Ogółem Total n	Kobiety Females	
		n	%
Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	623	537	86,2
Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	161	136	84,5
Przewlekłe choroby układu ruchu / Chronic diseases of locomotor system	110	74	67,3
Choroby skóry / Skin diseases	104	38	65,4
Ostre uogólnione reakcje alergiczne / Acute general allergic reactions	1	1	100,0

Podobnie jak w latach poprzednich większość stwierdzonych w Polsce w 2009 r. chorób zawodowych powstała w wyniku wieloletniej ekspozycji na czynniki szkodliwe i uciążliwe. Po wyłączeniu z analizy tych chorób, dla których okres narażenia na czynnik etiologiczny nie odgrywał istotnej roli w ich powstaniu (tj. chorób zakaźnych i inwazyjnych oraz chorób o podłożu alergicznym) okazało się, że 92,7% stwierdzonych przypadków

powstało po minimum 10-letnim, a 78% po 20-letnim okresie pracy w kontakcie z czynnikiem, który był przyczyną zachorowania (tab. 4). Znalazło to również odzwierciedlenie w strukturze chorób zawodowych według wieku. Ogółem 92,4% stwierdzeń dotyczyło osób powyżej 40. roku życia. Najliczniejsza była grupa osób w wieku 50–59 lat, której udział wśród ogółu przypadków wynosił 47% (tab. 5).

Tabela 4. Choroby zawodowe stwierdzone w 2009 r. w zależności od okresu narażenia* i płci
Table 4. Occupational diseases by duration of exposure* and gender, Poland, 2009

Okres narażenia [w latach] Duration [years]	Przypadki Cases					
	ogółem total		mężczyźni males		kobiety females	
	n	%	n	%	n	%
≤ 4	80	3,7	48	3,8	32	3,6
5–9	78	3,6	49	3,9	29	3,3
10–14	128	6,0	78	6,2	50	5,6
15–19	188	8,7	125	9,9	63	7,1
≥ 20	1 677	78,0	962	76,2	715	80,4
Ogółem / Total	2 151	100,0	1262	100,0	889	100,0

* W tabeli nie uwzględniono 995 przypadków (644 u mężczyzn, 351 u kobiet), w których okres narażenia nie miał znaczenia / 995 cases (644 in males, 351 in females) with exposure data not available or applicable are excluded.

Tabela 5. Choroby zawodowe stwierdzone w Polsce w 2009 r. w zależności od wieku i płci badanych
Table 5. Occupational diseases by age and gender, Poland, 2009

Wiek [w latach] Age [years]	Przypadki Cases					
	ogółem total		mężczyźni males		kobiety females	
	n	%	n	%	n	%
≤ 29	42	1,3	29	1,5	13	1,1
30–39	198	6,3	122	6,4	76	6,1
40–49	682	21,7	415	21,8	267	21,5
50–59	1 479	47,0	784	41,1	695	56,1
≥ 60	745	23,7	556	29,2	189	15,2
Ogółem / Total	3 146	100,0	1 906	100,0	1 240	100,0

Choroby zawodowe w zależności od zawodów

Najliczniejszą kategorią zawodową wśród osób ze stwierdzoną chorobą zawodową byli robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, którzy stanowili 35,9% ogółu (1128 przypadków). W tej liczbie dominowali górnicy i robotnicy budowlani (411 osób) oraz robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń (377 osób).

Udział następnej pod względem liczebności kategorii — specjalistów — wynosił 24,2% (762 osoby). Zdecydowaną większość tej kategorii zawodowej (81,5%) stanowili specjaliści z zakresu szkolnictwa (621 osób). Znacznie mniej liczna była grupa pracujących w dziedzinie nauk biologicznych i ochrony zdrowia (55 osób).

Współczynniki zapadalności na choroby zawodowe

Roczny współczynnik zachorowalności na choroby zawodowe w 2009 r. wyniósł 29,9 przypadków na 100 tys.

zatrudnionych lub 22,4 na 100 tys. pracujących. Najwyższe współczynniki zachorowalności dotyczyły chorób zakaźnych lub pasożytniczych, pylic płuc, przewlekłych chorób narządu głosu i ubytku słuchu (tab. 1).

Zachorowalność ogólna wśród mężczyzn była wyższa niż wśród kobiet. Współczynniki wynosiły odpowiednio 34,1 i 25,1 przypadków na 100 tys. zatrudnionych lub 24,8 i 19,5 na 100 tys. pracujących. Jednostkami chorobowymi o najwyższej zapadalności u mężczyzn były pylice płuc, choroby zakaźne lub pasożytnicze i ubytek słuchu. Wśród kobiet, podobnie jak w minionych latach, najwyższą zapadalnością charakteryzowały się przewlekłe choroby narządu głosu. Na kolejnych miejscach znalazły się choroby zakaźne lub pasożytnicze i choroby obwodowego układu nerwowego (tab. 6).

Zapadalność na choroby zawodowe spadła w stosunku do roku ubiegłego o 13,8%. W tabeli 7. pokazane są

Tabela 6. Choroby zawodowe o najwyższych współczynnikach zapadalności w Polsce w 2009 r. w zależności od płci
Table 6. Occupational diseases with the highest incidence rate by gender, Poland, 2009

Choroby zawodowe Occupational diseases	Współczynnik na 100 000 zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees		
	ogółem total	mężczyźni males	kobiety females
Ogółem / Total	29,9	34,1	25,1
Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	8,4	10,4	6,2
Pylice płuc / Pneumoconioses	6,0	10,5	0,9
Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	5,9	1,5	10,9
Ubytek słuchu / Hearing loss	2,5	4,6	0,1
Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	1,5	0,4	2,8
Choroby skóry / Skin diseases	1,0	0,6	1,4
Przewlekłe choroby układu ruchu / Chronic diseases of locomotor system	1,0	0,6	1,5

Tabela 7. Zapadalność na najczęstsze choroby zawodowe w Polsce w 2009 r. w porównaniu z rokiem 2008
Table 7. Incidence rates of most frequent occupational diseases in Poland in 2009 compared with 2008

Choroby zawodowe Occupational diseases	Współczynnik zapadalności na 100 000 zatrudnionych Incidence rate per 100 000 paid employees		Wzrost / spadek w roku 2009 w stosunku do 2008 r. Increase / decrease in 2009 in relation to 2008
	2008	2009	%
Ogółem / Total	34,7	29,9	-13,8
Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	9,4	8,4	-10,6
Pylice płuc / Pneumoconioses	6,8	6,0	-11,8
Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	7,9	5,9	-25,3
Ubytek słuchu / Hearing loss	2,3	2,5	+8,7
Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	1,6	1,5	-6,3

współczynniki zapadalności dla pięciu najczęstszych chorób zawodowych w roku 2009 w porównaniu z rokiem 2008. Spośród nich wzrosła jedynie zapadalność na ubytek słuchu (o 8,7%), w przypadku chorób narządu głosu, pylic płuc, chorób zakaźnych lub pasożytniczych i chorób obwodowego układu nerwowego odnotowano spadek.

Zapadalność na choroby zawodowe w zależności od rodzajów działalności społeczno-gospodarczej

Zachorowalność na choroby zawodowe w Polsce w 2009 r. w poszczególnych sekcjach działalności społeczno-gospodarczej (według PKD) podobnie jak w latach poprzed-

nich była w znacznym stopniu zróżnicowana (tab. 8). Wynikało to ze specyfiki przedsiębiorstw różniących się między sobą zarówno rodzajem lub poziomem ekspozycji na czynniki szkodliwe i uciążliwe, jak i liczebnością załóg wykonujących pracę w określonych warunkach higienicznych. Uwzględniając liczbę odnotowanych przypadków i poziom zapadalności, przedstawiono poniżej sekcje o wysokim współczynniku zapadalności.

Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (Sekcja A)

W tej sekcji działalności gospodarki narodowej stwierdzono 673 przypadki chorób zawodowych. W przeli-

Tabela 8. Choroby zawodowe w Polsce w 2009 r. według Polskiej Klasyfikacji Działalności
Table 8. Occupational diseases by NACE sections, Poland, 2009

Sekcja Section	Współczynnik na 100 000 zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees	Współczynnik na 100 000 pracujących Rate per 100 000 employed persons
Ogółem / Total	29,9	22,4
A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo / Agriculture, hunting, forestry and fishing	451,4*	31,5
B Górnictwo i wydobywanie / Mining and quarrying	297,5	295,8
C Przetwórstwo przemysłowe / Manufacturing	26,9	23,3
D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych / Electricity, gas, steam and air conditioning supply	8,7	7,6
E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją / Water supply; sewerage, waste management and remediation activities	0,7	0,6
F Budownictwo / Construction	17,2	14,7
G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego / Trade; repair of motor vehicles	2,7	2,3
H Transport i gospodarka magazynowa / Transportation and storage	4,5	3,9
I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi / Accommodation and catering	3,7	3,2
J Informacja i komunikacja / Information and communication	0,5	0,4
K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa / Financial and insurance activities	3,0	2,6
L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości / Real estate activities	1,6	1,5
M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna / Professional, scientific and technical activities	10,2	8,9
N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca / Administrative and support service activities	3,2	2,8
O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne / Public administration and defence; compulsory social security	4,2	3,7
P Edukacja / Education	49,8	43,7
Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna / Human health and social work activities	34,5	30,0
R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją / Arts, entertainment and recreation	14,0	12,2
S Pozostała działalność usługowa / Other service activities	41,7	36,2

* Tak wysoka wartość współczynnika wynika z przyjętej w statystyce definicji zatrudnienia i jego specyfiki w rolnictwie. W przypadku tej sekcji gospodarki miarodajniejszy jest współczynnik liczony w stosunku do pracujących, który wynosi 31,5 / Such a high value of the coefficient is the effect of the definition of employment accepted in statistics, and its specificity in agriculture. In the case of this economy section the factor counted with reference to employers is more reliable and equals 31.5.

czeniu na 100 tys. zatrudnionych zapadalność wynosiła 451,4, a na 100 tys. pracujących — 31,5 przypadków. Wśród rozpoznanych patologii przeważały choroby zakaźne lub pasożytnicze (625 stwierdzeń). Następne pod względem liczby przypadków były: zespół wibracyjny (15 stwierdzeń), zewnątrzpochodne zapalenie pęcherzyków płucnych (10 stwierdzeń), astma (9 stwierdzeń) i choroby skóry (6 stwierdzeń). Najczęstszą z grupy chorób zakaźnych lub pasożytniczych była borelioza, której udział wynosił 96,5%.

Górnictwo i wydobywanie (Sekcja B)

W przemyśle wydobywczym stwierdzono 546 przypadków chorób zawodowych (297,5 na 100 tys. zatrudnionych). Dominowały wśród nich pylice płuc (409 przypadków), ubytek słuchu (74 przypadki) i zespół wibracyjny (38 przypadków).

Przetwórstwo przemysłowe (Sekcja C)

Stwierdzono 731 przypadków patologii zawodowej (26,9 na 100 tys. zatrudnionych). Najczęstszą były pylice płuc (175 przypadków), ubytek słuchu (139 przypadków), przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego (102 przypadki), nowotwory złośliwe (70 przypadków), przewlekłe choroby układu ruchu (58 przypadków) i choroby skóry (39 przypadków).

Budownictwo (Sekcja F)

W przedsiębiorstwach zajmujących się działalnością budowlaną stwierdzono 100 chorób zawodowych. Liczba przypadków w przeliczeniu na 100 tys. zatrudnionych wyniosła 17,2. Najwięcej było pylic (45 przypadków), obustronnego trwałego ubytku słuchu i chorób skóry (po 13 przypadków), nowotworów (8 przypadków) i zespołu wibracyjnego (6 przypadków).

Edukacja (Sekcja P)

Liczba chorób zawodowych w placówkach zajmujących się szkolnictwem wyniosła 624. Współczynnik zapadalności w tej sekcji wynosił 49,8 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Wśród stwierdzonych schorzeń dominowały przewlekłe choroby narządu głosu wywołane nadmiernym wysiłkiem głosowym (608 przypadków), które stanowiły 97,4% w tej grupie.

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (Sekcja Q)

Wśród pracowników zajmujących się tym rodzajem działalności stwierdzono 260 chorób zawodowych, w tym 71,9% stanowiły choroby zakaźne lub pasożytnicze (187 przypadków), a po 7,3% — choroby skóry i obwodo-

wego układu nerwowego (po 19 przypadków). Wśród chorób zakaźnych dominowało wirusowe zapalenie wątroby (126 przypadków) w tym 30 typu B i 96 typu C. U 56 osób rozpoznano gruźlicę. Współczynnik zapadalności na choroby zawodowe wynosił 34,5 przypadków na 100 tys. zatrudnionych.

W celu pogłębienia informacji o chorobach zawodowych wśród zatrudnionych w opiece zdrowotnej i pomocy społecznej dokonano analizy danych w poszczególnych grupach działalności. Okazało się, że najwięcej chorób zawodowych — 237 przypadków, tj. 91,2% ogółu schorzeń występujących w sekcji Q — stwierdzono wśród zatrudnionych w opiece zdrowotnej. Dominowały choroby zakaźne lub pasożytnicze — 176 przypadków, w tym 122 wirusowego zapalenia wątroby i 50 gruźlicy. Z pozostałych należy wymienić choroby skóry i choroby obwodowego układu nerwowego (po 18 przypadków). Rozpatrując występowanie chorób zawodowych w wybranych zawodach tej grupy, stwierdzono, że najwięcej zachorowań dotyczyło pielęgniarek — 122 przypadki (51,5%). Z kolei w odniesieniu do miejsc pracy najwięcej chorób powstało na oddziałach szpitalnych — 158 schorzeń, tj. 66,7% ogółu chorób stwierdzonych w całej grupie pracowników opieki zdrowotnej.

Zróżnicowanie terytorialne zapadalności na choroby zawodowe

W 2009 r. najwyższe, znacznie przekraczające poziom ogólnokrajowy współczynniki zapadalności na choroby zawodowe na 100 tys. pracujących odnotowano w województwach: śląskim (54,0), zachodniopomorskim (33,1), warmińsko-mazurskim (31,1) i małopolskim (30,2). Najniższa zapadalność była w województwie mazowieckim (7,5) i łódzkim (8,9).

Wielkość współczynników jest związana z występującymi na danym terenie zagrożeniami dla zdrowia pracujących. Terytorialne zróżnicowanie zapadalności na klasyczne choroby zawodowe, takie jak pylice płuc i ubytek słuchu, przedstawione we współczynnikach na 100 tys. pracujących, jest odzwierciedleniem zróżnicowania obecności szczególnie szkodliwych przemysłów w poszczególnych województwach.

Wśród dominujących obecnie chorób zawodowych znajdują się jednak schorzenia niezwiązane z przemysłem, tj. choroby zakaźne lub pasożytnicze, występujące głównie wśród rolników, leśników i pracowników opieki zdrowotnej, oraz przewlekłe choroby narządu głosu powodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym, dotyczące w zdecydowanej większości nauczycieli. Te dwie grupy chorobowe w znacznej mierze decydują o wielkości

współczynników w wielu województwach (tab. 9). Przy dokładnej analizie uwagę zwraca bardzo duża, prawie 20-krotna rozpiętość współczynnika zapadalności na choroby narządu głosu u pracowników edukacji. Najniższy współczynnik odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim, a najwyższy w wielkopolskim, odpowiednio 1,1 i 21,6 przypadków na 10 tys. pracujących.

W celu uzyskania informacji o głównych źródłach powstawania chorób zawodowych sporządzono listę przedsiębiorstw, w których w 2009 r. stwierdzono 10 i więcej

przypadków. Znalazło się na niej 18 przedsiębiorstw, głównie kopalń węgla kamiennego. Ogółem w zakładach tych stwierdzono 640 przypadków chorób zawodowych, co stanowiło 20,3% wszystkich zachorowań w Polsce. W tych 18 przedsiębiorstwach skupiło się 57,9% wszystkich pylic płuc, 43,3% chorób opłucnej i osierdzia wywołanych pyłem azbestu, 37,6% przypadków zespołu wibracyjnego, 35,2% ubytków słuchu i 27,4% nowotworów (licząc także te spowodowane promieniowaniem jonizującym).

Tabela 9. Zapadalność na choroby zawodowe w zależności od województw i najczęściej stwierdzane w nich jednostki chorobowe w Polsce w 2009 r.

Table 9. Incidence rates of occupational diseases by voivodeships and most frequent nosologic units, Poland, 2009

Województwo Voivodeship	Współczynnik zapadalności na 100 tys. pracujących Rate per 100 thous. employed persons	Najczęstsze choroby zawodowe Most frequent nosologic units
Dolnośląskie	28,6	choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice płuc, przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, pneumoconioses, chronic diseases of peripheral nervous system, chronic voice disorders
Kujawsko-pomorskie	21,3	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Lubelskie	23,9	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu, pylice / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders, pneumoconioses
Lubuskie	23,4	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Łódzkie	8,9	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu, choroby skóry / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders, skin diseases
Małopolskie	30,2	przewlekłe choroby narządu głosu, pylice, ubytek słuchu / chronic voice disorders, pneumoconioses, hearing loss
Mazowieckie	7,5	choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, pneumoconioses, chronic voice disorders
Opolskie	15,2	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Podkarpackie	12,0	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Podlaskie	27,8	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Pomorskie	12,6	ubytek słuchu, choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / hearing loss, infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Śląskie	54,0	pylice płuc, ubytek słuchu, przewlekłe choroby narządu głosu, choroby zakaźne lub pasożytnicze, zespół wibracyjny / pneumoconioses, hearing loss, chronic voice disorders, infectious and parasitic diseases, vibration syndrome
Świętokrzyskie	22,7	choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, pneumoconioses, chronic voice disorders
Warmińsko-mazurskie	31,1	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Wielkopolskie	22,2	przewlekłe choroby narządu głosu, pylice, choroby zakaźne lub pasożytnicze / chronic voice disorders, pneumoconioses, infectious and parasitic diseases
Zachodniopomorskie	33,1	choroby zakaźne lub pasożytnicze, ubytek słuchu / infectious and parasitic diseases, hearing loss

PODSUMOWANIE

1. W 2009 r. stwierdzono w Polsce 3146 chorób zawodowych (o 400 stwierdzeń mniej niż w roku 2008). Największe spadki w liczbach bezwzględnych odnotowano w przewlekłych chorobach narządu głosu (o 186 przypadków), chorobach zakaźnych lub pasożytniczych (o 68 przypadków) i pylicach płuc (o 63 przypadki).
2. Przy ogólnym spadku liczby chorób zawodowych w 2009 r. odnotowano w porównaniu z poprzednim rokiem wzrost liczby przypadków ubytku słuchu (o 21).
3. Zachorowalność ogólną na choroby zawodowe w Polsce w 2009 r. kształtowały głównie: choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice płuc, przewlekłe choroby narządu głosu i obustronny trwały ubytek słuchu. Stanowiły one w sumie 76,5% stwierdzonych przypadków.
4. Większość (92,7%) stwierdzonych w Polsce w 2009 r. chorób zawodowych powstała po minimum 10-letnim okresie pracy w narażeniu na czynnik szkodliwy.
5. Niemal połowę (49,5%) przypadków chorób zawodowych stwierdzono w rolnictwie, leśnictwie, edukacji, opiece zdrowotnej i pomocy społecznej, a więc w działalności „nieprzemysłowej”.
6. Zapadalność na choroby zawodowe w Polsce w 2009 r. wyrażała się współczynnikiem 29,9 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Najwyższe wartości współczynnika odnotowano w górnictwie (297,5), edukacji (49,8) oraz opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (34,5). Bardzo wysoki współczynnik w rolnictwie i leśnictwie (451,4 na 100 tys. zatrudnionych) jest efektem przyjętej w statystyce definicji zatrudnienia i jego specyfiki w rolnictwie. W przypadku tej sekcji gospodarki miarodajniejszy jest współczynnik liczony w stosunku do pracujących, który wynosi 31,5 na 100 tys.
7. Najwyższą zapadalnością na choroby zawodowe charakteryzowało się województwo śląskie (54 na 100 tys. pracujących), a najniższą mazowieckie (7,5 na 100 tys. pracujących). Zróżnicowanie zapadalności w województwach jest po części oczywistą konsekwencją zróżnicowania rodzajów działalności gospodarczej, jednak niemal 20-krotna rozpiętość współczynnika zapadalności na choroby narządu głosu u pracowników edukacji (w województwie warmińsko-mazurskim — 1,1 na 10 tys. pracujących w tej sekcji, a w województwie wielkopolskim — 21,6 na 10 tys. pracujących) powinna być przesłanką do działań wyjaśniających czy wszędzie stosowane są jednakowe kryteria diagnostyczne i orzecznicze.

PIŚMIENNICTWO

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych. DzU z 2009 r. nr 105, poz. 869
2. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 sierpnia 2002 r. w sprawie sposobu dokumentowania chorób zawodowych i skutków tych chorób. DzU z 2002 r. nr 132, poz. 1121
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wykazu chorób zawodowych, szczegółowych zasad postępowania w sprawach zgłaszania podejrzenia, rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych oraz podmiotów właściwych w tych sprawach. DzU z 2002 r. nr 132, poz. 1115
4. Główny Urząd Statystyczny. Pracujący w gospodarce narodowej w 2008 r. GUS, Warszawa 2009
5. Wilczyńska U., Szeszenia-Dąbrowska N.: Choroby zawodowe stwierdzone w Polsce w 2008 r. Med. Pr. 2009;60(3): 167–178